

կանգնած աչկատարեան հազարաւոր ամրոցներն արտայայտում են, որ նախնական բնիկները իրենց կեանքը եւ գոյքը սպահովելու համար իրենց ջանքը չեն խնայել այդ վիթխարի ամրոցներն ու պարիսպներն շինելու: Եիրակի Հոռոմի միջնաբերդը, բերդը եւ հին քաղաքի շրջապատի պարիսպները աւելի քան հինգ կիլոմետր երկարութիւն ունին (տես իմ Եիրակի աչկատարեան ամրոցները, Պատկեր թիւ 1, 3, 5, 6, 7 եւ 9): Ամէն տեղ պարսպի նախնական շինուածքը 5 շարք է ունեցել. իւրաքանչիւր շարքի քարը մի մետրից աւելի լայն ու բարձ. եւ մօտ 2 մետր երկարութիւն ունի: Այսպիսի անտաշ, կոպիտ, ոչ հաւասար ժայռի կտորներով հազարաւոր ամրոց ու պարիսպ շինողները Նայիրի երկրում եւ ձորոխի Աւազանում, դարերով տանջուելուց յետոյ, վարժուել են եւ հնարը գտել — քարը կոկիչու, ուղղելու, հաւասարելու, տաշելու, խորանարդացնելու, յղկելու եւ քանդակելու: Անշուշտ քարկոփելու եւ սրբատաշելու արհեստը չէր կարող զարգանալ ստորին գաղտային Միջագետքում, ուր քարը—սպառաժը գոյութիւն չունի, այլ նա կտտարեյազործուել է Նայիրի, Հաթթերի եւ Էլամի լեռնաշխարհներում: Բերդի, ամրոցների շէնքերը, մինչեւ կրի գիւտը, անշաղախ է եւ ափսոսի ճարտիկութեամբ են պատերի քարերը շարուած, դարսուած, որ այսօր եւս